

להחזיק טובה לתלמידים

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים שִׁימוּ לְבַבְכֶם לְכָל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי מַעֲיֵד בְּכֶם הַיּוֹם אֲשֶׁר תִּצְוּם אֶת בְּנֵיכֶם לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: (דברים לב מו).¹

ספרי דברים פרשת האזינו פסקא שלה

"וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים שִׁימוּ לְבַבְכֶם לְכָל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי מַעֲיֵד בְּכֶם הַיּוֹם" - צריך אדם להיות לבו ועיניו ואזניו מכוונים לדברי תורה וכן הוא אומר: "בְּן אָדָם שִׁים לִבָּךְ וּרְאֵה בְּעֵינֶיךָ וּבְאָזְנֶיךָ שְׁמַע אֶת כָּל אֲשֶׁר אֲנִי מְדַבֵּר אֵתְךָ ... וְשָׁמַתְּ לִבְךָ לְמַבּוֹא הַפִּיִת כְּכֹל מוֹצְאֵי הַמִּקְדָּשׁ" (יחזקאל מד ה).² ומה בית המקדש שנראה בעינים ונמדד ביד צריך אדם שיהו לבו ועיניו ואזניו מכוונים, דברי תורה שהם כהררים התלויים בשערה על אחת כמה וכמה.³

"אשר תצום את בניכם לשמר לעשות", אמר להם: צריך אני להחזיק לכם טובה שתקיימו את התורה אחרי; אף אתם צריכים שתחזיקו טובה לבניכם שיקיימו את התורה אחרים. מעשה שבא רבינו מלדיקא ונכנס רבי יוסי ברבי יהודה ורבי אלעזר בן יהודה וישבו לפניו.⁴ אמר להם: קרבו!⁵ לכם אני צריך, להחזיק לכם טובה שתקיימו את התורה אחרי. אף אתם צריכים שתחזיקו טובה לבניכם שיקיימו את התורה אחרים. אילו אין משה גדול ואילולא אחרים קבלו תורה על ידו לא היתה שוה. אנו על אחת כמה וכמה. לכך נאמר: "אשר תצום את בניכם"

ראו נוסח אולי בהיר קצת יותר של המעשה, במדרש תנאים לדברים (הופמן) דברים פרשת האזינו פרק לב פסוק מו: "מעשה שבא רבינו מלדיקא, נכנס ר' אלעזר בירבי שמעון ור' יוחנן בן ברוקה וישבו לפניו. אמר להן: קרובו לכאן, קרובו לכאן! לא זז מקרבן עד שקירבן לפני רגליו. אמר להם: צריכין אנו להחזיק לכם טובה שקיימתם את התורה אחרינו. אף אתם צריכין להחזיק טובה לדורות הבאים אחרים שהן מקיימין את התורה אחרים. או אינו אלא משה רבן של כל הנביאים, שאילולי אחרים שקיימו את תורתו מה היתה תורתו שוה".

מורה טוב מפנים שתלמידיו הם שמקיימים אותו ומחזיק להם טובה. מה הייתה שווה תורת משה ותורתם של כל חכמי הדורות שעברו אילולי אנחנו שמקיימים אותה! הבו שבח והלל לדורות הבאים.

מחלקי המים

מים אחרונים: הביטוי להחזיק טובה מופיע במקורות בהקשרים לא מעטים וראוי לדיף בפני עצמו. ראו למשל בגמרא יומא פו ע"ב שהקב"ה מתפייס וסולח לאדם שעבר עבירה בסתר "ולא עוד, אלא שמחזיק לו טובה". ומנגד, בגמרא כתובות סח ע"א על עניים שאינם הגונים: "בואו ונחזיק טובה לרמאין, שאלמלא הם היינו חוטאין בכל יום". ויש עוד. אך בהקשר נושאנו הפעם, נראים מתאימים דברי רבן יוחנן בן זכאי באבות דרבי נתן נוסח א פרק יד: "אם עשית תורתך הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לך נוצרת". ואולי עוד יותר, דברי משה לקב"ה באגדה על לקיחת התורה בגמרא שבת פט ע"א: ... אמר לו: וכי מה אני שנתן לי הקב"ה תורה? אמר לו הקב"ה למשה: משה, בדאי אתה? - אמר לפניו: ריבונו של עולם, חמודה גנוזה יש לך שאתה משתעשע בה בכל יום. אני אחזיק טובה לעצמי?". משה לא מחזיק טובה לעצמו!

¹ אלה דברי משה לאחר שקרא לפני בני ישראל את שירת האזינו. ראו שלושת הפסוקים שם: "וַיְכַל מֹשֶׁה לְדַבֵּר אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים שִׁימוּ לְבַבְכֶם לְכָל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי מַעֲיֵד בְּכֶם הַיּוֹם אֲשֶׁר תִּצְוּם אֶת בְּנֵיכֶם לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: כִּי לֹא דָבָר רַק הוּא מִכֶּם כִּי הוּא חַיִּיכֶם וּבְדָבָר הַזֶּה תִּאָּרִיכוּ יָמִים עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר אֲתֶם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן שְׁמָה לְרִשְׁתָּהּ". ראו דברינו **לא דבר ריק הוא מכס** בפרשת האזינו. וכאן נתמקד בפסוק האמצעי שמובא למעלה.

² ראו פסוק דומה ביחזקאל פרק מ פסוק ד. ובנוסח ספרי המודפס חלו שיבושים בציטוט זה ואנו הרשינו לעצמנו לתקן.

³ עד כאן, דרשה על חציו הראשון של הפסוק שהאדם צריך אדם לכוון לבו ועיניו ואזניו לשמוע דברי תורה ("הררים התלויים בשערה", לקוח ממסכת חגיגה פרק א משנה ח). ברוח זו, היינו מצפים לדרשת המשך פשוטה ומשלימה כגון שבאותו אופן אתם גם מצוים לצוות את בניכם שישמרו גם הם את ציווי התורה, שיהיו גם לבותיהם שלהם, עיניהם ואוזניהם מכוונים לשמוע דברי תורה ולקיימה. ומה שנכון לבנים, נכון לתלמידים שמרגע שנוסדו בתי ספר ולא כל אב יכול ללמד את בנו, החובה עוברת ליחסי רב תלמיד (ספרי דברים לד, רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק א). אבל המדרש להלן סולל דרך שונה ומפתיעה.

⁴ בריחוק מקום כסימן של כבוד. ראו באבות דרבי נתן נוסח א פרק מ מתי מתקרב ויושב הוא רצוי ומתי מתרחק ויושב הוא רצוי.

⁵ התקרבו אלי, למה אתם יושבים רחוק ממני?